

Kazinczy, Ferenc

Poznámky a vysvětlivky

In: Kazinczy, Ferenc. *Ferenc Kazinczy a Brno : (vězeňský deník Ference Kazinczyho a jeho pobyt v Brně)*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2000, pp. 108-121

ISBN 802102366X

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/123137>

Access Date: 02. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

POZNÁMKY A VYSVĚTLIVKY

- 1 Matka Ference Kazinczyho Zuzana Bossányiová se provdala 19. června 1758 v Ersemlyénu za Józsefa Kazinczyho, s nímž měla řadu dětí. Kromě Ference Kazinczyho, narozeného 27. října 1759 v Ersemlyénu, se jí po Dienesovi, Juliáně, Kláře, Zuzaně a Tereze narodil syn József Kazinczy (1772–1855), který studoval v Šarišském Potoku, stal se tabulárním soudcem a později hlavním služným v župě Abauj.
- 2 Palatin Alexandr Leopold (1772–1795) byl palatinem v Uhrách v době vyšetřování spiknutí uherských jakobínů, proti nimž prosazoval u císaře tvrdý postih. Byl mladším bratrem rakouského císaře Františka I. a měl na něho svými rigorózními názory neblahý vliv.
- 3 Menyhért Szulyovszky či ve slovenské formě Melchior Suľovský (1752–?), účastník jakobínského spiknutí v Uhrách, byl patrně slovenského původu, neboť byl evangélkem a pocházel z Rakovce nad Ondavou. Jako příslušník hornouherské šlechty byl poslancem zemplínské župy. Trest smrti za účast ve spiknutí mu císař změnil na neurčitou dobu žaláře, který si odpykával ve Štyrském Hradci, Brně, Kufsteině a Mukačevě. V době zatčení zanechal doma tři nezletilé děti.
- 4 Jelačičův pluk, jehož příslušníkem byl kapitán Fekete, byl 53. pěší pluk rakouské armády, který byl v srpnu 1794 převelen do Budína. Ignác Tántsits (1765–1825), účastník jakobínského spiknutí v Uhrách, pocházel z nemajetné šlechtické rodiny v župě Vas. Byl znalcem klasických literatur, zabýval se botanikou a mineralogií.
- 5 Liszka – městečko Olaszliszka v Tokaji, založené italskými kolonisty za vlády uherského krále Bély IV. Byla zde poštovní stanice na cestě z Tokaje do Nového Mesta pod Šiatorom. O prvních dojmech Kazinczyho z cesty do Budína po zatčení v Regmecu svědčí jeho dopisy matce z Sátoraljaújhely (Nové Mesto pod Šiatorom) z 15. prosince 1794 a z obce Olaszliszka z 16. prosince 1794.
- 6 Z Kerepese psal Ferenc Kazinczy 19. prosince 1794 svému strýci Andrási Kazinczymu (1738–1804), statkáři v župě Zemplín, který na župním shromáždění protestoval proti zatčení uherských jakobínů, a udržoval přátelské styky s Melchiorem Suľovským, zatčeným jakobínem, a byl proto také podezírán z účasti na jakobínském spiknutí, což mu nebylo prokázáno, a v roce 1797 byl obvinění zbaven. Cesty potockých togátů na legace souvisely s přípravou na kněžské povolání, kdy o významných svátcích pomáhali reformovaným pastorům v církevní službě a dostávali za to odměnu, ponejvíce v naturáliích.
- 7 István Szentgyörgyi (1736–1799), profesor filozofie a řečtiny na reformovaném kolegiu v Šarišském Potoku, kde v letech 1769–1779 učil i Ference Kazinczyho. Počátkem 80. let 18. století zde byl Szentgyörgyi rektorem a spolu se superintendentem předtiské reformované superintendence Sámuelem Szalayem se nejvíce zasloužil o vyslání maďarských reformovaných pastorů a učitelů do českých zemí po vydání tolerančního patentu z roku 1781.
- 8 János Nyéki Németh (1748?–1807), královský prokurátor, který zastupoval žalobu proti uherským jakobínům. Németh pocházel z drobné šlechtické rodiny na Žitném ostrově a v době, kdy se zdálo, že zvítězí uherská stavovská opozice proti císaři na počátku 90. let 18. století, podporoval tuto opozici, po nástupu císaře Františka I. však rychle změnil své názory a stal se oporou zpátečnické politiky.
- 9 János Fáy, který vyprávěl Kazinczymu o sebevraždě Józsefa Fodora, byl synem abaujského

podžupana Ágostona Fáye a Anny Saghyové a příbuzným Fodorovy manželky Marie, rozené Saghyové.

- 10 József Fodor (1751–1794), příslušník staré šlechtické rodiny, která se v 18. století přestěhovala z Nitry do župy Tolna. V letech 1774–1783 byl členem vídeňské uherské gardy, později sekretářem uherského místodržitelství. Po prozrazení svých styků s uherskými jakobíny, spáchal 16. prosince 1794 sebevraždu.
- 11 Benedek Szent-Iványi (správně má být József Szentiványi), fiškal na královských panstvích ve Starém Budíně a na Visegrádu, a Gábor Rátonyi, fiškální ředitel z Budína.
- 12 Kapitán Ignác Novák byl velitelem strážní jednotky, která střežila uvězněné jakobíny ve františkánském klášteře na Budíně. Budínský senátor Josef Krammerlauf byl civilním komisařem nad těmito vězni. Andreas Pscherer (Kazinczy uvádí Bscherer) byl účetním města Budína. Všichni tři byli za zásluhy při střežení a opatrování uherských jakobínů vyznamenáni, a sice kapitán Ignác Novák byl povýšen na majora, Josef Krammerlauf dostal zlatou medaili a Andreas Pscherer stříbrnou. Nadporučík Astleitner se svými muži ze Sztárayho pluku byl určen na výpomoc kapitánu Novákovi, který patřil k pěšímu pluku Sámuela Gyulayho.
- 13 Pál Almásy (1749–1821), královský komisař peštského obvodu.
- 14 Ferenc Bay (1746?–1820), advokát, příslušník střední šlechty, reformovaného náboženství. Pocházel z župy Berehovo–Szatmár (Satu Mare). V roce 1787 byl jmenován císařem Josefem II. za přísedícího královské tabule.
- 15 András Berzervicz, zástupce palatina, podžupan spišské stolice, příslušník známé spišské šlechtické rodiny, bigotní katolík klerikálního zaměření, člen vyšetřující komise pro uherské jakobíny.
- 16 János Somogyi Megyesi (1756–1809), příslušník velkostatkářské rodiny, původem ze střední šlechty v župě Vas. Syn generála Ference Somogyiho, člen soudního senátu palatinova, rada uherské dvorské kanceláře. Později v roce 1801 získal titul dvorního rady a v roce 1808 se stal uherským vicekancléřem.
- 17 László Mikos (1750–1838), příslušník střední šlechty, původem ze župy Vas, přísedící královské soudní tabule a člen vyšetřovací komise proti uherským jakobínům. V roce 1825 získal titul barona.
- 18 Ferenc Szentmarjay (1767–20. května 1795), jeden z vůdců spiknutí uherských jakobínů, direktor radikální Společnosti rovnosti a svobody. Pocházel ze šlechtické rodiny v župě Zemplín a vystudoval právnickou akademii v Košicích. Od roku 1790 tajemník místopředsedy uherské komory László Orczyho. V procesu s uherskými jakobíny byl odsouzen k smrti a popraven.
- 19 Kazinczy patrně nevěděl, že Klopstock patřil po francouzské revoluci v německých oblastech k podezřelým autorům, neboť revoluční francouzské národní shromáždění mu 26. srpna 1792 spolu s Painetem, Kościuszkem a Schillerem demonstrativně udělilo francouzské státní občanství.
- 20 György Nyizsnyánszky, peštský advokát, agent královské komory a uherského místodržitelství.
- 21 Podžupan biharské stolice Imre Péchy (1753–1841) byl významným funkcionářem uherské reformované církve a jako hlavní kurátor zátisské reformované superintendence v letech 1801–1839 se zasloužil mimo jiné o podporu českých nekatolíků helvetské konfese při jejich studiích na reformovaném kolegiu v Debrecíně. Jako podžupan biharské stolice upozorňoval vládu již 16. srpna 1794, že mezi lidem to vře a v jeho řadách se ozývá volání po uskutečnění revolučních změn v Uhrách.
- 22 Spisy Horatiovy, Wielandovy i Gessnerovy (Smrt Ábela) jsou uvedeny mezi spisy, jež si Kazinczy s sebou přivezl do vězení na Špilberku.
- 23 Jozef Hajnóczy (1750–20. května 1795), jeden z dvou hlavních vůdců jakobínského spiknutí v Uhrách pocházel z rodiny německého evangelického pastora v Modré. Náležel k hlavním ideologům uherského jakobínského spiknutí, za Josefa II. byl prvním uherským podžupanem nešlechtického původu a v době svého zatčení byl ve službách před-

- ního uherského katolického magnáta Ference Széchényiho. V procesu s uherskými jakobíny byl odsouzen k smrti a popraven.
- 24 István Koczok byl spolužákem Ference Kazinczyho v Šarišském Potoku a později i jeho dobrým přítelem.
- 25 Jakab Sigray (kolem 1760–20. května 1795), jeden z vůdců jakobínského spiknutí v Uhrách, jediný hrabě a příslušník vyšší šlechty v jeho řadách. Byl direktorem Společnosti reformátorů a za to byl odsouzen k smrti a popraven.
- 26 Byl to Imre Szabó (?–po 1820), farář v Kőrmöndu, kterého měl uvést do jakobínského hnutí Jakab Sigray. Szabó však svou účast v hnutí důsledně popíral a posléze byl plně osvobozen a shledán zcela nevinným. Z vězení byl propuštěn ještě před konáním procesu, a sice 30. prosince 1795. V roce 1796 byl ustanoven děkanem v obci Alsó Lendva (Dolnja Lendava, dnes na území Slovinska) a přísedícím biskupské konsistoře. V roce 1800 se stal kanovníkem v Szombathely.
- 27 László Majthényi (?–1825), rada uherského místodržitelství a podžupan župy Hont byl vyslán v červenci 1794 vyšetřovat rolnické nepokoje v Tiszafüredu. Již císař Leopold II. jej označil za člověka škodícího monarchii. V roce 1796 byl předčasně penzionován.
- 28 Dienes Kazinczy (1761–1824), vrchní notář a později podžupan župy Bihar, mladší bratr Ference Kazinczyho.
- 29 József Ürményi (1741–1825), personalis, se dostal v souvislosti s jakobínským spiknutím rovněž mezi podezřelé, v roce 1795 byl zbaven svého úřadu a teprve od roku 1801 mohl pokračovat jako haličský gubernátor v přerušené úřední kariéře.
- 30 András Kazinczy (viz pozn. 6) byl strýcem Ference Kazinczyho, kdežto Péter Kazinczy (1747–1827), podžupan v Zemplíně, a József Kazinczy (viz pozn. 1) byli bratry Ference Kazinczyho, stejně tak jako László Kazinczy (1762–1807), plukovník rakouské armády, a Miklós Kazinczy (1774–1844), tabulární soudce v župě Bihar. István Kazinczy (1774–1827) byl Ferencovým bratrancem, synem jeho strýce Andráse Kazinczyho.
- 31 Sándor Madách (1756–1814), dědeček spisovatele Imre Madáche, tvůrce světoznámého dramatu Tragédie člověka. Od roku 1787 byl vrchním notářem novohradské župy. Jako sirotka jej vychovával vacovský biskup Migazzi. Pod jeho vlivem opustil evangelické náboženství a přestoupil ke katolicismu. Sámuel Szabó–Sárói pocházel z kalvínské rodiny v Debrecíně a byl členem zednářské lóže v Pešti. Sámuel Tóthpápay (Tóth–Pápai) pocházel z kalvínské šlechtické rodiny v rábské župě. V 10. letech 19. století byl právním poradcem rodiny Rádayových. Jakab Horváth (1738–1809) pocházel z evangelické šlechtické rodiny v župě Spiš. Svobodný zednář, známý svým osvícenským smýšlením. Byl rovněž podezřelý ze styků s jakobíny v Zemplíně. V roce 1799 se stal právním ředitelem u rodiny Grassalkovichů.
- 32 János Szlávy (1772–1840), účastník jakobínského spiknutí v Uhrách, soudce královské tabule v župě Somogy, původem z majetné střední šlechty. Jeho matka Magdaléna byla sestrou popraveného jakobína Jánose Laczkovicsa. Rozsudek smrti nad Jánosem Szlávy byl změněn v blíže neurčenou dobu vězení a po pobytu v žaláři ve Štyrském Hradci se dostal Szlávy v dubnu 1797 do Brna. Po aféře s nepovolenou korespondencí, kterou Szlávy v Brně způsobil, byl odvezen v červnu 1799 spolu s ostatními uherskými jakobíny na Kufstein a odtud v červenci a srpnu 1800 do Mukačeva, odkud vyšel na svobodu o půldruhého roku později než Kazinczy, a sice až 15. ledna 1803.
- 33 Kazinczyho údaj zde je nepřesný, neboť Ján Kopas (v maďarštině Kopasz) byl slovenského původu a pocházel z Šarišských Bohdanovců a nikoliv z Budaméru. Ján Kopas (1774–?), psaný též Kopacs, Kopasz, se narodil v Šarišských Bohdanovcích (okres Prešov). Evangelík slovenského původu. Uherský jakobín, při výsleších se vymlouval, že neumí maďarsky. Rozsudkem královského soudu byl osvobozen, ale odvolací soud mu vyměřil dva roky vězení, jež si odpykal od 7. května 1795 až do svého propuštění 18. května 1797 v Brně, přičemž předchozí vazba po zatčení, kdy byl vězněn na Budíně, mu do trestu nebyla započítána. V době svého zatčení byl

patvaristou u advokáta Jakaba Horvátha; jeho osudy po propuštění z vězení nejsou známy.

- 34 Vrchní notář János Somogyi zjistil při výslechu, že Pál Gaspár, vrchní notář župy Szatmár (Satu-Mare) byl získán mezi uherské jakobíny Ferencem Szentmarjaym. Toto obvinění nebylo prokázáno a Gaspár nebyl souzen, ale ještě v roce 1798 na něj přišlo udání panovníkovi, obviňující jej z tajných dohod s podezřelými osobami. Miklós Wesselényi starší (1750–1809), přední maďarský politik, velkostatkář v Sedmihradsku. Byl nespoutané povahy a za napadení hraběte Hallera byl v letech 1785–1789 vězněn na Kufsteině. Počátkem 90. let 18. století byl vůdcem maďarské stavovské opozice v Sedmihradsku a v letech 1794–1795 byl obviňován ze sympatií k uherským jakobínům.
- 35 Antal Szén (1760–?), účastník spiknutí uherských jakobínů, původně odsouzený k smrti, jež mu byla císařovou milostí změněna na neurčitou dobu žaláře. Anonymním udáním ze Zagrebu z 12. ledna 1795 byl označen za hlavu chorvatských jakobínů. Jeho bratr Károly Szén (1758– kolem roku 1803) byl prokurátorem Némethem kvůli zmíněnému dopisu skutečně pronásledován dlouho po procesu a až do roku 1802 byl ve vězení, aniž byl odsouzen.
- 36 Označení Németha jako novodobého Caraffy připomíná neblaze proslulého císařského generála a polního maršála Antonia Caraffu (?–1693), který se účastnil potlačování stavovského protihabsburského povstání Imricha Thökölyho a krutě pronásledoval uherské, a zvláště slovenské protestanty. Do dějin se zapsal zejména popravami protestantů v Prešově v roce 1687, známými pod názvem „prešovské jatky“.
- 37 Dej je označení vládců v zemích Maghribu, v Alžíru, Tunisu aj.
- 38 Ferenc Verseggy (1757–1822), významný představitel maďarského osvícenství. Za účast v jakobínském spiknutí byl odsouzen do žaláře a byl vězněn devět let, nejdéle ze všech. Přeložil do maďarštiny Marseillaisu, překládal i Herdra, Aischyla aj. Vynikl také jako estetik, hudební vědec, jazykovědec i básník. V boji o jazykovou obnovu byl odpůrcem Kazinczyho, jako spisovatel vyznával osvícenský klasicismus. Na doporučení Josefa Dobrovského se obrátil v listě z 13. května 1794 na finského učenca Henrika Gabriela Porthana a informoval ho o hlavních principech uherské gramatiky, čímž Porthana přesvědčil o oprávněnosti teorie ugrofinského jazykového přibuzenství, s nímž krátce před tím vystoupili maďarští jazykovědci János Sajnovics a Sámuel Gyarmathy.
- 39 János Laczkovics (1754–20. května 1795), jeden z vůdců uherského jakobínského spiknutí, odsouzený na smrt a popravený 20. května 1795. Již v roce 1772 se stal členem uherské tělesné gardy císařovny Marie Terezie, poté vynikl v tureckých válkách, ale nelibost Vídně vyvolal jeho návrh na zavedení maďarštiny jako veličioho jazyka v uherských jednotkách. Pro spolupráci s uherskými jakobíny jej získal Ignjat Martinović, který z něho učinil jednoho z direktorů radikální Společnosti rovnosti a svobody.
- 40 László Szentjóni Szabó (1767–1795), účastník hnutí uherských jakobínů, blízký přítel Jánose Batsányiho. Významný představitel maďarské sentimentální poezie. V době svého zatčení byl sekretářem biharského župana Sámuela Telekiho. Trest smrti mu byl změněn na žalář bez určení délky trestu, který si odpykával na Kufsteině, kde již 6. října 1795 zemřel.
- 41 Septemvirální tabule (Tabula Septemvralis), soudní stolice palatinova, jež vznikla v roce 1694 a fungovala až do roku 1848. Byla odvolacím fórem proti rozsudkům královské tabule (Tabula Regia).
- 42 Šlo o korunovaci císaře Františka I. za uherského krále, která se konala v kostele sv. Máří Magdalény v Budíně, zničeném za druhé světové války.
- 43 Mikuláš Kondé (1730–1802), arcibiskupský administrátor ostříhomský, od roku 1799 biskup varadínský. Byl odchovancem jezuitů a zapřísáhlým nepřítelem Martinovićovým.
- 44 György Szlávy (1764 či 1765–1818), hlavní služný župy Bihar, bratr Jánose Szlávyho, byl za účast v jakobínském spiknutí v Uhrách odsouzen na tři léta do vězení. Spolu s dalšími uherskými jakobíny se dostal 7. října 1795 do Brna, nejprve na Špilberk a pak do zábr-

- dovické káznice, odkud byl propuštěn v červnu 1798. Jeho manželka a otec se mu marně snažili po budínském procesu vymoci milost.
- 45 János Rosti (1748–1807), účastník jakobínského spiknutí v Uhrách, odsouzený k sedmi letům vězení, z nichž si odpykal tři, a to od října 1795 do ledna 1796 na Špilberku a poté až do svého propuštění v květnu 1798 v Zábřovicích. Po osvobození z vězení se usadil v Pešti, nestal se však prokátorem, jak zamýšlel, neboť k tomu nezískal příslušné povolení.
- 46 János Batsányi (1763–1845), účastník spiknutí uherských jakobínů, významný básník maďarského osvícenství. Syn venkovského ševce, vystudoval práva v Pešti, od roku 1787 byl úředníkem královské komory v Košicích. V době svého zatčení byl tajemníkem nitranského župana Miklóse Forgáche. Pro nedostatek důkazů byl odsouzen pouze k ročnímu vězení, jež si odpykal do 23. dubna 1796 na Kufsteině. V době napoleonských válek se postavil na stranu Napoleonovu a koncipoval jeho výzvu k uherským stavům, aby se postavily na jeho stranu. V roce 1815 byl zatčen, uvězněn na Špilberku, odkud byl v roce 1816 poslán do Lince, kde byl internován až do konce svého života. Batsányi proslul jako básník a publicista. Spolu s Ferencem Kazinczym a Dávidem Baróti Szabó vydával v Košicích v letech 1788–1792 časopis Magyar Múzeum (Maďarské muzeum). Jeho básnické sbírky vyšly v letech 1827 a 1835. V roce 1843 se stal dopisujícím členem Maďarské učené společnosti.
- 47 Ferenc Hirgeist (1772 či 1774–1804), účastník jakobínského spiknutí v Uhrách, katolík, posluchač práv, narozený v Pešti. Odsouzen k smrti, trest mu byl změněn v žalář na neurčenou dobu. Čtyři roky vězení (1795–1799) strávil v Brně, poté byl přes rok vězněn na Kufsteině a od podzimu 1800 do září 1802 v Mukačevě.
- 48 Karol Smetanovič (1775–1815), účastník jakobínského spiknutí v Uhrách, patvarista u advokáta Jána Boršického. Narodil se v Rájci v trenčanské stolici. Jeho otec Gašpar Smetana byl účetním komorního panství Lietava a v roce 1791 byl povýšen do šlechtického stavu a tehdy si změnil jméno na Smetanovič. Slovenský původ Smetanoviče potvrzuje i svědectví Ference Kazinczyho v jeho poznámkách k latinskému spisu Antala Szirmaye Jacobinorum Hungaricorum Historia z roku 1810. Smetanovič podobně jako řada ostatních uherských jakobínů byl původně odsouzen k smrti a pak omilostněn a odsouzen k neurčité době vězení. Čtyři léta z trestu až do roku 1799 strávil v Brně, zbytek vždy po roce v Kufsteině a Mukačevě, odkud byl propuštěn 28. června 1801.
- 49 Kornél Bujanovics (1770–?), účastník spiknutí uherských jakobínů, narozený ve Vídni. Jeho rodina byla maďarského původu a pocházela z župy Szabolcs. Byl šlechticem a právníkem u královské tabule. Jeho otec Karel byl dvorním agentem ve Vídni. Snad i díky jeho stykům obdržel Bujanovics trest pouze tři let vězení, který mu byl po odvolání snižen na dva roky. Ty si odseděl ve vězení ve Štyrském Hradci, odkud byl propuštěn 4. dubna 1797. Kolem roku 1810 byl pomocným notářem ve Varadíně, později žil ve Vídni, kde se zabýval astronomií a matematikou.
- 50 János Aszalay (1769–1796), účastník jakobínského spiknutí v Uhrách, vychovatel v rodině Kubinyů v župě Borsod, který studoval v Šarišském Potoku a v letech 1785–1786 byl domácím učitelem u Kazinczyho mladších bratrů Józsefa a Miklóse. Po ukončení studií učil na normální škole v Šarišském Potoku a v Košicích. V procesu s uherskými jakobíny byl odsouzen na tři léta do vězení, kde také ve Štyrském Hradci 12. října 1796 zemřel.
- 51 Imre Csemesz a Károly Ordódy, Elenové vídeňské gardy uherského palatina, aby se dostali k penězům na zaplacení dluhů, zavraždili a oloupili 23. ledna 1795 svého kapitána Istvána Véghelyiho a byli za to v březnu 1795 oběšeni.
- 52 János Molnár (1757–1819), luteránský kněz v Pešti, poskytoval duchovní útěchu odsouzeným uherským jakobínům evangelického náboženství.
- 53 János Latinovics (1766–1823), rada uherského místodržitelství, předtím podžupan župy Bács.
- 54 Antal Kratucsek (1737–?), katolický kněz, exjezuita, který doprovázel Laczkovicse na jeho poslední cestě.

- 55 Přání Hajnóczyho, aby si Ferenc Kazinczy vzal za ženu jeho snoubenku, Kazinczy nesplnil a po svém propuštění z vězení se oženil 11. listopadu 1804 s hraběnkou Sofii Törökovou. O Hajnóczyho snoubence věděl jen to, že byla dcerou doktora Girtla ze Šoproně a o její osudy se i později zajímal.
- 56 Francouzský král Ludvík XVI. byl za Velké francouzské revoluce dne 21. ledna 1793 popraven gilotinou a před svou smrtí zvolal: „Je suis perdu!“ (Jsem ztracen!)
- 57 Královský prokurátor János Nyéki Németh (viz pozn. 8 a 36).
- 58 Pál Uza (1763–po roce 1824), účastník spiknutí uherských jakobínů, advokát v Pešti, pocházel z Madu v zemplínském župě. Po odsouzení k smrti dostal od císaře milost a trest si odpykal v letech 1795–1799 v Brně, poté byl rok na Kufsteině a ještě tři roky v Mukačevě, odkud byl propuštěn až 27. února 1803.
- 59 Michal Landerer (1760?–1807), účastník spiknutí uherských jakobínů, člen známé tiskařské rodiny Landererů z Budína, jejichž předek Hans Sebastian Landerer sem přišel na počátku 18. století z Bavorska a založil zde v roce 1724 třetí budínskou tiskárnu. Finanční obtíže vedly Michala Landerera, vlastníka této tiskárny na sklonku 18. století, k tomu, že vydával i státně závadné a cenzurou nepovolené knihy. Michal Landerer byl získán Ferencem Verseghym pro jakobínské hnutí, a po jeho odhalení byl odsouzen k smrti a dostal obdobně jako Verseghy, Kazinczy a jiní milost a trest blíže neurčené doby vězení si odpykával nejprve na Kufsteině a poté v Brně. 11. listopadu 1801 se dostal do brněnské nemocnice U svaté Anny a odtud byl převezzen do ústavu choromyslných ve Vídni, kde podle svědectví Kazinczyho také v roce 1807 zemřel.
- 60 Pál Óz (1766–3. června 1795), k smrti odsouzený účastník jakobínského hnutí v Uhrách, právník, narozený v Pápě, který studoval na evangelickém lyceu v Bratislavě a poté na právnické fakultě v Pešti. Nejvíce mu zřejmě přitížila jeho odvážná obhajovací řeč, v níž se hlásil k republikánským ideálům, s jejichž pomocí chtěl reformovat i stavovskou šlechtickou ústavu. Císař zamítl Ózovu žádost o milost, pak znovu uvažoval o jejím udělení, ale jeho první rozhodnutí mezitím došlo k palatinovi a ten dal příkaz k provedení trestu a Óz byl 3. června 1795 popraven.
- Sándor Szolártsik (1766–3. června 1795), účastník spiknutí uherských jakobínů odsouzený k smrti a popravený 3. června 1795. Szolártsik pocházel z Gőnczu v župě Abauj a byl – soudě podle jména (Solárčik) – slovenského původu. Nasvědčují tomu i jeho blízké vztahy k Samuelu Vrchovskému. Sám se však důsledně psal Szolártsik. Studoval teologii a práva a byl písařem u královské tabule v Pešti.
- 61 Samuel Vrchovský (1770–1797), účastník spiknutí uherských jakobínů, původně odsouzený k smrti. Rozsudek mu byl milostí císařovou změněn na vězení s neurčenou délkou trestu. Vrchovský byl Slovák a pocházel ze Skalice v nitranské župě. Byl synem řezníka. Jeho matka byla sestrou popraveného Jozefa Hajnóczyho. V době svého zatčení byl Vrchovský fiškálem v župě Torontál a právníkem šlechtické rodiny Nákó. Vrchovský se dostal s ostatními jakobíny do Brna, kde od počátku trpěl těžkou skorfulózou a přes pomoc lékařů zemřel 3. srpna 1797 v zábrdovické vězeňské nemocnici.
- 62 Ótvös, tj. Pál Eötvös, ředitel archivu královské tabule a při procesu s uherskými jakobíny pomocník královského prokurátora Jánose Nyéki Németha.
- 63 Strýc Ference Kazinczyho András Kazinczy (viz pozn. 6), Ferencův bratr Dienes (viz pozn. 28), známý Kazinczyův Péter Szirmay, který byl rovněž vyšetřován pro styky s uherskými jakobíny a teprve v roce 1798 byl plně zbaven obvinění, zemplínský statkář a známý Kazinczyův Gáspár Boronkay (1766–?) a obhájce některých uherských jakobínů včetně Kazinczyho Sámuel Szabó-Sárói (?–1803), který pocházel z Debrecína.
- 64 József Izdenczy (1733–1811), státní rada od roku 1785, vždy věrný dynastii, napsal řadu prací na obranu absolutní monarchie a proti stavovské opozici v Uhrách.
- 65 Hrabě Károly Pálffy (1735–1816), uherský kancléř, od roku 1791 také hlavní župan bratislavský, který obdržel v roce 1807 od císaře Františka I. knížecí titul.
- 66 Hrabě József Esterházy se stal později hlavním županem župy Mošon.
- 67 László Laczkovics (1765–po roce 1814), účastník spiknutí uherských jakobínů, mladší

- bratr popraveného Jánose Laczkovicse. Hospodařil na svém statku Szentlőrincata. Byl odsouzen k deseti letům vězení a 25. září 1795 byl odvezen z Vídně do Brna, kde pobyl čtyři roky. V roce 1799 se dostal do vězení na Kufsteině a o rok později do Mukačeva, odkud byl propuštěn 28. června 1801. Po propuštění se oženil a dále hospodařil na svém domovském statku Szentlőrincata v župě Pešť.
- 68 Laxenburg u Vídně, kde uherský palatin Alexandr Leopold zahynul na následky zranění při výbuchu světlíc 12. července 1795. Kazinczy uvádí nesprávně Leopold Alexandr.
- 69 Generál jízdy Vincenc Felix Barco (1719–1797), polní maršál, v době procesu s uherskými jakobíny hlavní velitel císařských vojsk v Uhrách. Již počátkem 90. let 18. století se stavěl proti uherské stavovské opozici na stavovském sněmu v Sedmihradsku.
- 70 László Erdélyi (1777–?), účastník jakobínského spiknutí v Uhrách, rodák ze sedmihradského města Gyulafehérvár, to jest Alba Iulia. Studoval ve Lvově v době, kdy tam vyučoval Ignjat Martinović. V letech 1791–1793 absolvoval právnickou akademii ve Velkém Varadíně. Od roku 1793 působil jako jurista u královské tabule na Budíně. Své spojení s jakobíny prozradil v opilosti, kdy se dovolával Szentmarjayho a Szolártsika. Vědělo se rovněž, že v přátelském kruhu schvaloval popravu Ludvíka XVI. Po odsouzení k pětiletému žaláři jej odvezli z Budína na Kufstein, kde byl vězněn až do svého propuštění 2. května 1800.
- 71 Kazinczyho pozdější manželka Sofie Törökóvá (1780–40. léta 19. století) se stala Kazinczyho ženou v roce 1804. V letech 1786–1795 strávila devět let v klášteře salesiánek ve Vídni. Příslušnice řádu „navštívení Panny Marie“ byly nazývány salesiánkami proto, že tento řád v roce 1610 založil sv. František Saleský.
- 72 Sofiina matka hraběnka Aloisie Törökóvá, rozená Roggendorfová, měla kromě Sofie ještě mladší dceru Marii, narozenou v roce 1782, kterou Kazinczy dobře znal a dvořil se jí zvláště po svém návratu z vězení, i když již tehdy si více myslel na její starší sestru Sofii, která však byla v té době zasnoubena s jiným nápadníkem a teprve po zrušení tohoto zasnoubení se mohl Kazinczy ucházet o Sofii, s níž se posléze 11. listopadu 1804 v Kázměru oženil.
- 73 József Batthyány (1727–1799), uherský primas, arcibiskup ostrihomský (od roku 1776), kardinál (od roku 1778). Stoupenec Marie Terezie, avšak odpůrce reforem Josefa II.
- 74 Arcivévoda Josef (1776–1847), mladší bratr císaře Františka I., byl jmenován 3. září 1795 do úřadu uherského místodržitele a o rok později jej uherský sněm zvolil palatinem Uher. V těchto funkcích setrval až do své smrti 13. ledna 1847. Zasloužil se o výstavbu hlavního města Uher, proslul také jako kulturní mecenáš. Jeho dvorním skladatelem se stal český skladatel Jiří Družecký.
- 75 Károly Zichy (1753–1826), zemský sudí od roku 1788 a předseda místodržitelství rady v Uhrách, zbavený své funkce po potlačení spiknutí uherských jakobínů.
- 76 Personalis byla funkce zavedená uherským králem Matyášem Korvínem, který tohoto hodnostáře pověřil vedením tajné královské kanceláře, přičemž opatroval královskou pečeť nejvyšší soudní rozhodnutí. Později – od roku 1608 – předsedal personalis i dolní komoře uherského sněmu. Soudní pravomoc personalise se rozšířila i na tak zvanou královskou tabuli, zreorganizovanou jako soudní místo v roce 1723, a kromě ní řídil personalis i svou zvláštní soudní stolicí (sedes personalia), která byla odvolacím fórem pro měšťany královských měst. Personalis Ūrményi viz pozn. 29.
- 77 József Haller (?–1812), císařský komoří a tajný rada, královský komoří ve Velkém Varadíně od roku 1787 a v letech 1804–1807 hlavní župan klužské stolice. Svůj vliv na veřejné záležitosti získal za vlády Josefa II., kdy se také stal vůdčím činitelem v zednářských ložích v Uhrách. V roce 1795 byl zbaven funkce rady uherského místodržitelství, již zůstal za uherského palatina Alexandra Leopolda.
- 78 János Juhász (1761–1831), účastník spiknutí uherských jakobínů, vojenský kněz, někdejší premonstrátský mnich, rodák z Pešti. Odsouzen k třem letům vězení, byl odvezen nejprve do Štyrského Hradce a odtud počátkem roku 1796 do vězení v Zábrdovicích u Brna, kde se setkal s dalšími 12 odsouzenými uherskými jakobíny, převezеныmi sem

- ze Špilberku. Ze Zábřovic byl Juhász propuštěn 4. května 1798. Asi v roce 1803 se stal kaplanem v kapli svatého Rocha, při stejnojmenném špitálu na Budíně.
- 79 Károly Bujanovics, dvorní agent ve Vídni, byl otcem uherského jakobína Kornéla Bujanovicse. Toho měl zřejmě na mysli i Ferenc Kazinczy, který tyto dvě osoby nevědomky zaměnil. Kornél Bujanovics (1770–po 1828), právník, šlechtic, katolík, narozený ve Vídni, byl odsouzen pro účast v jakobínském spiknutí v Uhrách ke dvěma letům vězení, jež absolvoval po vyšetřovací vazbě na Budíně (první výslech 23. prosince 1794) od 23. srpna 1795 do 4. dubna 1797, kdy byl propuštěn, ve Štýrském Hradci. Podobně jako ostatní uherští jakobíni měl po svém propuštění z vězení potíže se zaměstnáním. Teprve kolem roku 1810 se připomíná jako podnotář velkovaradinské župy. V roce 1825 se vrátil do Vídně, kde se zabýval astronomií a matematikou. V roce 1828 přeložil z němčiny do latiny a vydal v témže roce ve Vídni Litrowovu práci *Geometria analytica*.
- 80 János Keresztesy (1767–?) zanechal později vojenské dráhy, v roce 1803 získal lékařský diplom a v roce 1819 se stal lékařem abaujské župy v Košicích.
- 81 Hans Brehm (1767–?), účastník spiknutí uherských jakobínů, obvodní lékař v Rohonci v župě Vas, evangelík, původem patrně z rodiny spíšských Němců, neboť pocházel ze Spišské Soboty (německy Georgenberg, maďarsky Szepesszombat). Rozhodnutím královské soudní tabule byl osvobozen, septemvirální tabule mu přiřkla jeden rok žaláfe, který si odpykal v Brně na Špilberku, odkud byl propuštěn 16. prosince 1795. V roce 1801 byl domácím lékařem hraběte Antala Batthyánye a bydlel v obci Tarcsa (dnes Bad Tatzmannsdorf v Rakousku) v župě Vas, jejíž léčivé vody popsal ve studii *Vorläufiger aus der Erfahrung geschöpfter den innerlichen und äusserlichen Gebrauch des Tatzmannsdorfer Mineralwassers betreffend*. Steinamanger 1813.
- 82 Pál Lukács (1766–?), účastník jakobínského spiknutí v Uhrách, katolík, narozený v Szombathely v západních Uhrách, přísedící královské tabule, v říjnu 1795 se dostal spolu s Maďarem Jánosem Rostim, Slovákem Karlem Smetanovičem i slovenským Němcem Hansem Brehmem do vězení v Brně (nejprve na Špilberku, poté v Zábřovicích), odkud byl propuštěn 14. května 1796. Jeho další osudy nejsou známy.
- 83 József Pruzsinszky (1769–po roce 1830), účastník jakobínského spiknutí v Uhrách, posluchač práv na peštské universitě, narozený v Debrő v župě Heves v rodině zeměměřiče (rodina jeho otce pocházela z Pružiny v trenčanské stolici a byla slovenského původu). Pruzsinszky byl odsouzen k třem letům vězení, které si odpykal v Brně, odkud byl ze zábrdovické káznice propuštěn v květnu 1798. Marně se pokoušel získat panovníkovsvo volení k dokončení studií práv. V prvním desetiletí 19. století byl prefektem mura-zigetského dominia hraběte Györgye Festetiche, a poté inspektorem na šarišskopotoc-kém a regéckém panství hraběte Bretzenheima. Později, v roce 1825, se uchýtil jako domácí učitel pozdějšího významného maďarského spisovatele a politika Józsefa Eötvöse.
- 84 Mihály Baranyai (1771–po roce 1831), účastník spiknutí uherských jakobínů, narodil se v Rožnavě v Gemeru, byl juristou u královské tabule a vychovatelem synů Miklóse Dvornikovicse. Byl patrně reformovaného náboženství jako Kazinczy. Baranyai byl u první instance osvobozen především za přispění svého advokáta Sándora Madáche (1756–1814), dědečka slavného maďarského dramatika Imre Madáche. Odvolací soud jej však odsoudil k pěti letům vězení, jež si odpykal v Brně, nejprve na Špilberku, pak v zábrdovické káznici, odkud byl propuštěn na svobodu 2. května 1800. Později žil jako vychovatel v Košicích, kde kolem roku 1810 vyučoval syny prezidenta prešovské královské tabule Józsefa Kápyho. Ještě v roce 1831 se s ním setkal Ferenc Kazinczy za svých cest po Gemeru, kdy Baranyai žil v Ettesu, snad ve službách hrabat Rádayů.
- 85 Domokos Makk (1755–po roce 1803), účastník spiknutí uherských jakobínů, rodák z Pešti, expavlán, který po rozpuštění pavlánského řádu dostal roční penzi ve výši 300 zl. a působil jako zeměměřič a matematik ve službách ostríhonského arcibiskupa. V roce 1790 vydal v Ostríhomi spis *Atlas geographicus exhibens districti Tyrnaviensis*. Z pověření arcibiskupa Batthyánye, který byl čestným členem Královské české společnosti nauk, procestoval Domokos Makk české země v roce 1792, aby tu studoval stav

- českého lesnictví. Výsledkem je jeho studie *Tervezet az erdők műveléséről* (Plán na kultivaci lesů), Pest 1798. V procesu s uherskými jakobíny byl nejprve odsouzen u královské tabule na tři léta do vězení, odvolací soud u septemvirální tabule mu trest snížil na dva roky, které si odpykal v Brně, na Špilberku a v Zábrdovicích, odkud byl propuštěn 16. května 1797. Žil v bídě a nemoci a s pomocí samotného palatina Josefa získal od císaře Františka I. alespoň sníženou penzi 200 zl. ročně. Další osudy Makkovy neznáme, víme jen, že žil v Pešti ještě v roce 1803.
- 86 József Újgyörgyi–Neumüller (1770–?), účastník jakobínského spiknutí v Uhrách, římský katolík, úředník královské uherské komory, pocházel ze Svätého Jura u Bratislavy, kde jeho otec měšťan Jan Neumüller získal v roce 1792 šlechtický titul. József Újgyörgyi–Neumüller studoval původně teologii v bratislavském semináři, ale studium nedokončil. Třifletý trest vězení mu septemvirální soud zvýšil na pět let, která si odpykal v Brně, na Špilberku a v Zábrdovicích, odkud byl propuštěn na svobodu 4. května 1800. Sám kardinál Christoph Anton Migazzi (1714–1803), přítel jeho rodiny, se mu marně pokoušel získat zaměstnání, a teprve na osobní list císařův trnavské městské radě tu dostal v roce 1808 zaměstnání v sirotčí pokladně s příjmem 400 zl. ročně.
- 87 János Kis (1770–1846), maďarský básník a překladatel, od roku 1830 člen Maďarské akademie věd. Pocházel z poddanské rodiny, studoval v Šoproni a od roku 1794 učil na královské akademii v Rábu (Győr) a od roku 1812 se stal superintendentem zadunajské evangelické superintendence se sídlem v Šoproni. Patřil k důvěrnému kruhu osobních přátel Ference Kazinczyho, s nímž si často dopisoval. Jeho hlavním dílem byly *Kis János szuperintendens emlékezései életéből* (Vzpomínky superintendenta Jánose Kise z jeho života) 1–2, Sopron 1845–1846, 1–3, Budapest 1890. Soubor básní Jánose Kise *Kis János poétai munkái* (Poetické práce J.K.) vyšel v Šoproni v letech 1843–1848. Kis překládal díla Plutarchova, Horatiova, Ciceronova, Ovidiova, Shaftesburyho, Schillera, Goetha, Wielanda, Kotzebua aj.
- 88 Mihály Kovács (1768–1851), získal v dubnu 1794 v Pešti lékařský diplom a po skončení studií absolvoval v roce 1795 mnohaměsíční zahraniční studijní cestu do Švýcarska, Holandska a Německa. Byl čestným členem mineralogické společnosti v Jeně a od roku 1832 dopisujícím členem Maďarské akademie věd. Zajímal se o možnosti prodloužení lidského života (přeložil a vydal v Pešti v roce 1798 spis Ch.W.Hufelanda *Az ember élet meghosszabításának mestersége – Umění jak prodloužit lidský život*), spis o očkování proti neštovicím (*Értekezés a himlő kiirtásáról – Pojednání o vyhubební neštovic*, Pest 1822), mineralogii (*Lexicon mineralogicum* 1–4, Pest 1822), farmakologii (spis *Magyar patika – Maďarská lékárna*, Pest 1835) aj.
- 89 August Ludwig Schlözer (1735–1809), profesor obecných dějin na univerzitě v Göttingen, průkopník historické slavistiky, k němuž se hlásili ve svém díle i naši osvícenci Gelasius Dobner a Josef Dobrovský. Schlözrova hlavní díla: *Allgemeine nordische Geschichte*, Halle 1771; *Kritische Sammlung zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen* 1–3, Göttingen 1795–1797; *Nestor* 1–5, Göttingen 1802–1809.
- 90 Károly Esterházy (1725–1799), bohatý magnát a biskup v Jágru, který se zasloužil o kulturní rozkvět města. Náležel mu i zámek ze zahradou v Ácsi v peštské župě, poblíž předchozího Esterházyho biskupského sídla ve Vacově.
- 91 Ferenc Abaffy (1732–1817), pocházel z Horní Lehoty na Oravě z významné rodiny uherské střední šlechty. Studoval na trnavské univerzitě a od roku 1766 byl podžupanem oravské župy a jejím zástupcem na uherském sněmu v letech 1790–1791. Byl velmi vzdělaný a zcestovalý, náležel k čelným stoupencům francouzské revoluce na Slovensku. Byl členem jakobínské Společnosti rovnosti a svobody, znal se dobře s Jozefem Hajnóczym (jeden z nich byl patrně autorem slovenského překladu *Marseillaisy*), avšak soud mu spolupráci s uherskými jakobíny neprokázal, a proto byl po osvobožujícím rozsudku v roce 1795 z vyšetřovací vazby na Budíně propuštěn.
- 92 Slovní hříčka. *Stultus* znamená v latině pošetilý, *túsz* v maďarštině rukojmí.
- 93 Jakub Sečenec (1756–?), pocházel z pravoslavné srbské rodiny, v roce 1785 se stal se-

- kretářem uherského místodržitelství, v roce 1790 ještě sekretářem královské komory na Budíně a získal šlechtický titul. Byl vyšetřován pro styky s uherskými jakobíny, ale pro nedostatek důkazů byl 8. března 1795 z vězení propuštěn bez nároku na penzi či zpětné přijetí do služby. Žil pod policejním dohledem a teprve 21. března 1802 mu byla rozhodnutím císařovým přiznána penze ve výši 300 zl. ročně.
- 94 Horia a Cloșca, vůdcové protifeudálního povstání rolníků v Sedmíhradsku v roce 1784, které svým rozsahem přimělo Josefa II., aby přes odpor maďarské šlechty vyhlásil 22. srpna 1785 patent o zrušení nevolnictví také v Sedmíhradsku.
- 95 Alois Ugarte (1749–1817), hrabě, byl v letech 1787–1802 moravsko-slezským gubernátorem, v roce 1802 byl jmenován nejvyšším kancléřem spojené česko-rakouské dvorské kanceláře a v roce 1813 konferenčním ministrem.
- 96 Šlo o guberniálního radu Rosenthala, který byl ze strany moravsko-slezského gubernia pověřen dozorem nad uherskými jakobíny vězňenými v Brně.
- 97 Profous Matyáš Sturm.
- 98 Poznámku Ference Kazinczyho třeba chápat z hlediska doby, kdy Deník mého věznění (Fogságom naplója) napsal, tj. v roce 1828, kdy Jozefa Rudnyáková, někdejší příznavkyne Kazinczyho, byla již vdovou po hraběti Vince Batthyányovi, který zemřel ve Vídni 3. prosince 1827.
- 99 Arcivévoda Josef byl císařem Františkem I. 3. září 1795 jmenován královským místodržitelem v Uhrách, ale teprve na uherském zemském sněmu 12. listopadu 1796 byl zvolen také uherským palatinem.
- 100 Ředitelem zábrdovické káznice byl František Schrammek, kontrolorem Karl Grünersberg.
- 101 Iris svecica – švédský kosatec.
- 102 Aurincula – petrklíč.
- 103 Tento dopis Szlávyho se dostal do rukou úředních činitelů v biharské župě, kteří jej předali uherskému palatinu Josefovi a ten pak císaři, který nařídil vyšetřování poměrů v zábrdovické káznici, k němuž došlo v květnu 1798.
- 104 Zřejmě policejní ředitel Pötzl.
- 105 Guberniální rada Schröter byl pro své humánní chování u uherských jakobínů velmi oblíben, jak to dosvědčuje na mnoha místech svého vězeňského deníku také Ferenc Kazinczy.
- 106 Všeobecný název pro novověká gotická latinská písmena v německém prostředí. Český název kurentu je švabach.
- 107 Benevolenci brněnských žaláříků i guberniálního rady Schrötra a za pomoci paní Grünersbergové si mohl Kazinczy dopisovat se svou matkou a jeho dopisy z Brna matce se také dochovaly v jeho později vydané korespondenci, např. listy z 28. listopadu 1797 a 10. ledna 1798. Díky tomu mohl také Kazinczy v době svého věznění v Brně dostat od matky 550 zl., které podstatně ulehčily jeho život v žaláři.
- 108 Dvorní apelační rada von Grünwalder, vyslaný císařem v květnu 1798 prozkoumat poměry uherských státních vězňů v Brně.
- 109 Viz pozn. 103.
- 110 Jagerským biskupem, který měl zahradu a zámek v Pápě, byl Károly Esterházy. Viz pozn. 90.
- 111 Bylo to v dubnu 1797, kdy byli ze Štýrského Hradce do Brna převezeni tři vězni, a sice Melchior Suľovský (viz pozn. 3), János Szlávy (viz pozn. 32) a János Juhász (viz pozn. 78). Štýrskohradecký gubernátor, který tak vlídně zacházel s uherskými jakobíny, byl podle Kazinczyho poznámky k Szirmayově latinské historii uherských jakobínů Jacobinorum Hungaricorum Historia (rukopis z roku 1809) hrabě Welsberg.
- 112 Scorbutem čili kurdějemi trpěli téměř všichni brněnští vězňové. Avitaminóza spojená s poruchami páteře byla podmíněna vězeňským způsobem života i jednotvárnou stravou bez ovoce a zeleniny (zejména nedostatkem vitamínu C) a působila těžké krvácení z nosu a dásní.
- 113 Kompéra znamená krompěly čili krumpli, maďarsky brambory.

- 114 Huffův regiment byl pěší pluk č. 8 rakouské armády, tehdy umístěný na Moravě.
- 115 Luteránským pastorem je zřejmě míněn brněnský osvětenec, kněz německé evangelické obce Viktor Heinrich Riecke (1759–1830), který byl ve styku s uherskými reformovanými pastory na Moravě a v letech 1787–1788 hledal v Uhrách i finanční pomoc pro moravské protestanty. Stal se symbolem náboženské tolerance a osvětské filantropie.
- 116 Anekdoty Antona Friedricha Bűschinga (1724–1793) o pruském králi Bedřichu II. byly výběrem z Bűschingova díla *Beiträge zu der Lebensgeschichte denkwűrdiger Personen* (Příspevky k biografii pozoruhodných osobností), Halle 1783.
- 117 Kazinczy tu projev il dobrou znalost českých dějin, neboť skutečná nesvoboda českých zemí se opravdu datuje až od porážky v bitvě na Bílé Hoře v roce 1620, kdy v habsburské monarchii vládl císař Ferdinand II., ačkoli české země byly součástí této monarchie již od roku 1526.
- 118 Gaetano Filangieri (1752–1788), italský právník, autor proslulého díla *La scienza della legislazione* (Věda o zákonodárství) z let 1780–1788, o němž se patrně v tomto případě jednalo.
- 119 Josef von Sonnenfels (1733–1817), původem český Němec, rodák z Mikulova, stoupenec reformy Marie Terezie a Josefa II., profesor na vídeňské univerzitě, přední představitel rakouského osvícenství.
- 120 Bűh je láska nejčistší, český překlad názvu jednoho ze spisů Karla von Eckartshausena (1752–1803), německého spisovatele, jehož mysticky zaměřená díla silně ovlivnila pozdější německou romantiku.
- 121 Plutarchos (45–125 po Kr.), řecký filozof a životopisec, proslul zejména svými životopisy slavných Řeků a Římanů *Bioi parallēloi* (105–115 po Kr.).
- 122 Jedná se o dílo *Geschichte der Kunst des Altertums* (Dějiny umění starověku) z roku 1764 od slavného německého archeologa a historika dějin umění Johanna Joachima Winckelmanna (1717–1768).
- 123 Luca je Louka u Znojma. Josef II. nezrušil celý premonstrátský řád, ale pouze některé jeho kláštery, např. i klášter Louku u Znojma.
- 124 Kapitán Johann von Czervenska, podle jména snad českého původu, byl náčelníkem vězeňské správy; velitelem pevnosti a hradu Kufstein byl podplukovník Geppert.
- 125 V originálu *joli-coeur compliment*.
- 126 Baron Miklós Wesselényi starší (viz pozn. 34).
- 127 Hugues Bernard Maret (1763–1839), vévoda z Bassana, státní tajemník Napoleonův, z jehož iniciativy vznikla Napoleonova výzva k Maďarům, aby se odtrhli od Rakouska v době, kdy Napoleon obsadil Vídeň. Tuto výzvu z Maretova popudu koncipoval maďarský básník János Batsányi (viz pozn. 46) ve Vídni v květnu 1809. Batsányi se seznámil s Maretem ve vězení na Kufsteině, kam on sám přišel 7. srpna 1795, a odkud byl propuštěn 23. dubna 1796, a později s Maretovou pomocí po odchodu francouzských vojsk z Vídně v druhé polovině roku 1809 uprchl do Paříže, kde jej po Napoleonově pádu v roce 1815 zajistila rakouská policie a odvezla do vězení na Špilberku, odkud byl v roce 1816 poslán do doživotní internace v Linci, kde zemřel 12. května 1845.
- 128 Pascal Antoine Fiorella (1752–1818), francouzský generál, původem z Korsiky. Byl zajat Rakušany 16. listopadu 1796 a záhy byl vyměněn za Francouzi zajatého knížete Hohenzollerna-Hechingena (viz pozn. 130). Po kapitulaci Francouzů v bitvě u Turina byl 3. května 1799 znovu zajat a uvězněn na Kufsteině, odkud byl více než po roce převezen do vězení v Petrovaradině. Cestou tam byl však v Sorokváru propuštěn a 27. března 1801 byl jako brigádní generál znovu přijat do svazku francouzské armády.
- 129 József Alvinczi (1735–1810), baron, rakouský generál, v roce 1797 byl v bitvě u Rivoli v bojích proti Francouzům těžce zraněn, později se stal vrchním velitelem v Uhrách a v roce 1808 byl jmenován polním maršálem.
- 130 Friedrich Franz Xaver Hohenzollern-Hechingen (1757–1844), příslušník knížecího rodu, který se na rakouské straně často vyznamenal na přelomu 18. a 19. století v bojích proti Francouzům.

- 131 Celý název Bährensova díla zněl Anzeige der lateinischen und griechischen Klassiker (Zpráva o latinských a řeckých klasicích) (Halle 1786).
- 132 Text tohoto dopisu v českém překladu: „Milý synu, drahý Ferenci! Já a všichni tvoji sourozenci žijeme, stejně tak i strýcové András a Péter. Posílám 21 lahví vína a 2 lahve octa. Bůh s Tebou, milé dítě. Polituj nás a piš. Truchlíci a milující maminka, osiřelá Zuzana Bossányiová. Regmec 27. února 1800.“
- 133 Šlo zřejmě o uherská vojska, která se zúčastnila bojů rakouské armády s Napoleonem, který Rakušany porazil 14. června 1800 v bitvě u Marenga.
- 134 „O sladké hlasy, libý zvuk / mateřštiny v cizí zemi.“
- 135 Rakouská i uherská vojska se vracela z Bavorska po porážce císařských vojsk v čele s Krayem Francouzi, vedenými generálem Moreau, který 28. června 1800 obsadil Mnichov a poté i veškeré území až k řece Innu. Neúspěšní Rakušané museli 15. července téhož roku sjednat s Francouzi v Mnichově tříměsíční příměří.
- 136 Miklós Wesselényi starší (viz pozn. 34 a 126) byl z kufsteinského vězení propuštěn již 21. prosince 1789.
- 137 Charles Chipault, francouzský plukovník zajatý Rakušany a vězněný na Kufsteině v době, kdy tam byli vězněni i uherští jakobíni.
- 138 Princ Louis Joseph Condé (1736–1818), příslušník pobočné větve bourbonského rodu, který přešel s francouzskou emigrantskou armádou k Rakušanům a v roce 1797 se dal do ruských služeb.
- 139 Jean Baptiste Bernadotte (1763–1844), francouzský maršál, adoptovaný na pokyn Napoleonův švédským králem Karlem XIII. a v letech 1818 až 1844 jako Karel XIV. král švédský a norský. V bitvě u Lipska v říjnu 1813 bojoval již proti Napoleonovi.
- 140 V originále se píše liliodendron tulipifares, což je liliodendron čili liliovník tulipánovitý, který pochází ze Severní Ameriky.
- 141 Hieronymus Colloredo–Mansfeld (1732–1812), arcibiskup v Salcburku, známý přívržec zednářského hnutí v habsburské monarchii.
- 142 „Zde leží Phaeton, který uvedl do pohybu vůz otcův, a i když nesklidil úspěch, byla to velká věc, v níž propadl.“ (Ovidius).
- 143 Gottfried van Swieten (1739–1803), ministr a rádce Marie Terezie holandského původu, dvorní lékař, přední rakouský osvícenec a iniciátor reformy tereziánského a josefinského osvícenského absolutismu.
- Ignác Born (1742–1791), Němec, původem ze Sedmíhradska, působil v Uhrách, ve Vídni i v českých zemích. Proslulý mineralog, báňský odborník atd. Osvícenec, svobodný zednář, přední člen Královské české společnosti nauk.
- Josef Sonnenfels (viz pozn. 119).
- 144 Baronka z Bubna, manželka rakouského generála a později polního maršála Ferdinanda z Bubna a Litic (1768–1825).
- 145 Courtaud – kůň s přistřiženým ocasem.
- 146 Jde zřejmě o barona Josefa Františka Antonína Puteaniho (1749–1836), majitele panství Soutice (hejtmanství Benešov, okres Vlašim), který zde vybudoval školu pro panské úředníky a sám řídil řadu dalších panství.
- 147 Hrabě František Josef z Vrtby (1759–1830), majitel zámku Konopiště, vlastnil také Křimice, Nekmř a Žinkovy. Tajný císařský rada, nejvyšší vachtmistr. Zůstal neženat a jím vymřel rod hrabat z Vrtby.
- 148 Jászág čili Jász–Kúnság, zemědělská oblast na okraji Velké uherské nížiny, osídlená dříve Jásy a Kumány.
- 149 Byl to sekretář dvorské válečné rady Antal Zechenter, rodák z Budína, v letech 1772–1785 překladatel Voltaira, Corneille a Euripida do maďarštiny, který prožil většinu svého života v Praze, kde vydal i svůj překlad z řečtiny A magyar Anakreon (Maďarský A.), Praha 1785. Jeho životní data nejsou známa, kolem roku 1781 pobýval v Itálii, poté žil v Praze (ještě ve 30. letech 19. století si odtud dopisoval s kustodem Maďarského národního muzea v Pešti Miklósem Jankovichem).

- 150 József Orczy (1746–1804), baron, syn básníka Lőrince Orczyho, hlavní župan zemplínské župy, odkud pocházel i Ferenc Kazinczy.
- 151 Wasser! (Vodu!).
- 152 László Szentjobi Szabó (viz pozn. 40) a János Aszalay (viz pozn. 50), odsouzení účastníci spiknutí uherských jakobínů.
- 153 Pál Fábri (1752–1829), rodák z Hrušován v župě Gemer, od roku 1786 až do své smrti byl evangelickým pastorem augsburgského vyznání v Rábu. Po studiích v Altdorfu působil nějakou dobu jako vychovatel a domácí učitel v rodinách Szirmayů a Sufovských.
- 154 Nini byla sestrou uherského jakobína Ference Hirgeista; znal ji dobře i Ferenc Kazinczy. Později se Nini provdala za barona Simona Péchyho a žila ve Vídni.
- 155 Vcovskou katedrálu vystavěl z podnětu biskupa Károlye Esterházyho v letech 1761–1774 vídeňský dvorní architekt francouzského původu Isidor Marcellus Amandus Canevale (1730–1786). Tato stavba představovala jednu z nejkrásnějších klasicistických katedrál v Uhrách.
- 156 Monsieur le Grec – Pan Řek.
- 157 Monsieur le Savant – Pan učenec.
- 158 Leopold Hirgeist, otec Ference Hirgeista, správce u barona László Orczyho (1750–1807), místopředsedy uherské komory, jehož tajemníkem byl popravený uherský jakobín Ferenc Szentmarjay (viz pozn. 18).
- 159 Hatvánská brána v Pešti vznikla již v 15. století, kdy byla Pešť obehnaná hradbami. Stála u ústí dnešní Kossuthovy ulice a byla zbořena v roce 1808.
- 160 Baronka Podmaniczká byla manželkou barona Józsefa Podmaniczkyho (1756–1823), protestantského magnáta, představitele reformního křídla uherské šlechty, který v 90. letech 18. století kritizoval rakouský celní systém a hospodářskou podřízenost Uher Vídni.
- 161 Viz pozn. 30.
- 162 Mladá vdova Teréz Radvánszká, inspirátorka Kazinczyho poezie a jeho platonická láska v letech 1791–1794, žila v Košicích a později ve Vídni.
- 163 Lajos Török (1748–1810), hrabě, od roku 1804 tchán Ference Kazinczyho, v letech 1786–1796 inspektor košického obvodu a jistou dobu i nadřizený Ference Kazinczyho, který se tehdy seznámil s ním i jeho rodinou.
- 164 Jedná se o Kazinczyho sestru Kláru, narozenou roku 1766 v Regmeci, od roku 1788 provdanou za Józsefa Krajnyika.
- 165 Viz pozn. 30.
- 166 Viz pozn. 1 a 30.
- 167 „Triumfální cesta.“
- 168 „Přijímám tu předzvěst!“
- 169 Hans Hackel, majitel loterie ve Vídni, náležel k vídeňským jakobínům a za svou účast v tomto hnutí byl odsouzen k 30 letům vězení. Měl vědět o Martinovičovských revolučních plánech v Uhrách a měl napomoci financování jakobínského hnutí v Uhrách.
- 170 Andreas Nicolas Riedel či Riedele (1748–1837), vedoucí představitel vídeňských jakobínů, odsouzený k 60 letům vězení místo očekávaného trestu smrti, začal vděčit císaři Františkovi I., jehož vychovatelem kdysi byl. Nejprve byl vězněn od srpna 1795 na Kufsteině, později v Štýrském Hradci, na Špilberku a v Mukačevě. V roce 1806 byl držen v zajetí v brněnském františkánském klášteře, odkud jej vysvobodili Francouzi, s nimiž odešel v roce 1810 do Paříže. Po pádu Napoleonově se usadil v Bordeaux.
- 171 Rada Rill – účastník jakobínského hnutí v Mohuči z let 1792–1793.
- 172 „Slavný český muzikant“ Jiří Růžička byl takto označen pouze u Kazinczyho. České hudební dějiny znají sice hudebníka stejného jména, ten však nemůže být totožný s Jiřím Růžičkou, s nímž byl v Mukačevě vězněn Ferenc Kazinczy, neboť se narodil až v roce 1789.
- 173 Vychovatel Jelinek z Vídně je Heinrich Jelline, historik a filozof, který začínal svou životní dráhu jako vychovatel u moravské šlechtické rodiny Sylva-Taroucců a později, když žil ve Vídni, se stal protagonistou kroužku vídeňských jakobínů a byl odsouzen k 30 le-

tům vězení. Údajně věděl o organizování jakobínského hnutí v Uhrách.

- 174 Andrej Kirillovič Razumovskij (1752–1836), ruský diplomat, od roku 1790 a s menší přestávkou od roku 1801 až do svého odchodu do výslužby v roce 1807 ruský vyslanec ve Vídni. Diplomatically byl činný ještě na vídeňském kongresu v roce 1814 a v roce 1815 obdržel za své dlouholeté zásluhy knížecí titul.
- 175 Justinián I. Veliký (483–565 po Kr.), byzantský císař, který obsadil většinu západní části bývalého římského imperia. Autor díla *Corpus iuris*.
- 176 „V pravdě je důstojné a spravedlivé rovného zdraviti etc.“
- 177 Károly Bujanovics se zde mýlil. Ferenc Kazinczy byl pouze synovcem Andráse Kazinczyho, a nikoliv jeho bratrem.
- 178 O propuštění Ference Kazinczyho požádala již na podzim roku 1800 a počátkem roku 1801 zemplínská župa a poté 24. dubna 1801 i Kazinczyho bratr podplukovník László Kazinczy. Mezitím však již císař František I. schválil 15. dubna 1801 propuštění Kazinczyho z vězení.
- 179 Sigismund Anton Hohenwart (1730–1820), hrabě, důvěrník rakouské císařské rodiny, od roku 1792 biskup v Terstu, od roku 1804 arcibiskup ve Vídni.
- 180 Karol Smetanovič i László Laczkovics byli z mukačevského vězení propuštěni zároveň s Ferencem Kazinczym 28. června 1801.
- 181 Ilona Zrínská (1643–1703), matka sedmihradského knížete Ference Rákócziho II. a manželka jiného vůdce uherského stavovského povstání proti Habsburkům Imre Thökölyho, hájila poté, když její manžel upadl do tureckého zajetí, po tři léta do roku 1688 hrad Mukačevo proti císařským a byla až do roku 1691 internována ve vídeňském klášteře voršilek. Po vysvobození ze zajetí odešla za svým manželem do emigrace do Turecka.